

Nakonec rozhoduje dav

Čapkova **Bílá nemoc** se již léta jevila jako hra svázaná s konkrétní politickou situací, s ohrožením Československa nacistickým Německem v závěru 30. let 20. století. Současné uvedení však ukázalo, že text přece jen nese nadčasová témata a ukrývá překvapivé polohy, které mohou rezonovat. Pokud ovšem také inscenátoři naleznou způsob, jak se vyrovnat s její určitou zvětšelostí. Režisérovi Michalu Dočkalovi a scénografovi Draganu Stojčevskému se to v Městských divadlech pražských podařilo.

JANA MACHALICKÁ

Dočkalova inscenace sází na silný apel a vizualitu, je naléhavá, razantní a výtvárně agresivní. Režie si nepochybně byla vědoma toho, že hrát dnes *Bílou nemoc* realisticky jako „staromódní“ střet dobra se zlem, jako prostou protiválečnou agitku dost dobře nejde. Stav světa je dnes mnohem složitější, zlo má rafinovanější podoby a i dobro má své problematické polohy.

Čapkova děsivě nakažlivá choroba podobající se malomocnosti, která začíná bílou skvrnou a končí odpadáváním živého masa, ve hře brzo přerůstá do pandemie, takže analogie s koronavirem je nabíledni. Tím spíš, že i u Čapka onemocnění pochází z Číny a postihuje lidi nad 50 let.

Jenže takhle prvoplánově to Dočkal nevidí, předkládá i jemnější fasety, obecnější zamyšlení nad omezeností a frustracemi lidí, které vedou k fanatismu a násilí. Předkládá i obraz rozdělené společnosti, která ideály humanity vědomě zašlapává do země a libuje si v primitivní omezenosti, čili hraje o tématech velmi aktuálních. Pomáhá si k tomu prostředky epického divadla, jednak zpěvem textů přeložených do latinny, což v hudebním zpracování Ivana Achera vyznívá temně a zkázonosně. A pak také počítáním dějství či zcizovacími ko-

Černí panáci na krvavém pozadí. Sigelius (Milan Kačmarčík) a Maršál (Miroslav Donutil).

FOTO PATRIK BORECKÝ

mentáři a vsuvkami v podobě citací z anonymů, které Čapkovi, tomuto bytostnému demokratovi a humanistovi, chodily po Mnichovu a jež ho v podstatě uštvaly. A divák si jen může povzdechnout, jak jen se historie opakuje, vždyť stejný slovník používala lůza proti Václavu Havlovi, jen možná dnešek je ještě zvlčilejší.

Černí panáci bez vůle

Dramaturgyně Barbora Hančilová Čapkův text výrazně zkrátila a sevřela, což režii otevřelo cestu k výrazné stylizaci a rychlým střihům. Od první minuty nasazuje dynamické tempo a do diváka doslova pouští neředenou agresi.

Základní barva scény je rudá, je to barva krve, války, ničení, brutality a v tomto světě také ani nejsou živí lidé, jen panáci. Tyto černé piktogramy nemají svou vůli, jen se s nimi posunuje podle potřeby a jejich hlavičky nacviče-

ně kývají, aby v závěru zafungovaly jako zfanatizovaný dav.

I další výbava vyvolává nepřijemné pocity, i když vlastně nejde o žádné naturalistické detaily, žádné krvavé maso se tu nepředhazuje, ale stačí neforemné igelitové pytle, z nichž padají změti hadrů, rozřezané figuríny, které v drncících nákupních vozících přemísťují neosobní ošetrovatelky. Nebo hadrové roušky démonicky zakrývající oči, bomby s rozprašovací dezinfekce. Kostýmy všech postav jsou sice vojenského střihu, ale tak nějak neforemné a svou žlutohnědou barvou také jasně odkazující k totalitním formacím.

Svět této *Bíle nemoci* je totálně odlidštěný a ani pohlaví v něm není důležité. Všichni jako by byli součástí nějaké nelidské mašinérie. Matka nakažená chorobou je muž, baron Krüg je žena a především identita hlavního

strůjce války je nejasná. Miroslav Donutil totiž hraje pacifistu doktora Galéna i mocichtivého Maršála, což je rozhodně efektivní tah a má i svou logiku. Je to dvojediná bytost. Režie nám tímto předkládá otázku, zda Galén náhodou také není fanatik, když odmítá léčit lidi, aby dosáhl zastavení války. Donutil kladnému Galénovi propůjčuje až nesympatickou umanutost a svým způsobem i bezcitnost, zatímco Maršál v závěru měkne, přímo kňučí a rozkládá se, jeho ústup je pouze motivován strachem ze smrti, i když by se mohlo zdát, že se vzdává kvůli dceři. Jako konfrontace na hraně šílenství pak vyznívá dialog maršála a Galéna, přičemž jeden vždy mluví z projekce. Také střetnutí nemocného barona Krügera (Eva Salzmannová) se Sigeliusem (Milan Kačmarčík) a posléze s Galénem působí uboze a směšně, baronovo doprošo-

vání je obłudně groteskní. Závěrečnému výjevu s davem, který horuje pro válku, dominuje obrovská nafukovací černá dlaň, hrozivé memento, které doktor Galén sám napumpuje.

Nové nastudování bezmála 90 let starého dramatu až překvapivě ukázalo, že v něm zůstalo uložené leccos nadčasového, co v nové konstelaci přirozeně ožije. A divák si může znovu potvrdit, že Karel Čapek občas jako dramatik zatracovaný má stále co říci a co víc – ve svém díle byl i jasnozřivý a dokázal předvídat jevy a události hodně vzdálené.

Karel Čapek: Bílá nemoc

Režie: Michal Dočkal

Dramaturgie: Barbora Hančilová

Scéna: Dragan Stojčevskí

Kostýmy: Eva Jiříková

Hudba: Ivan Acher

Městská divadla pražská, premiéra 26. 4.